

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЇЇ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 4(35), с. 58–61

Досліджено основні засади практичної реалізації державної політики охорони здоров'я в сучасній Україні.

Державна політика в галузі охорони здоров'я в Україні, як відомо, визначається Конституцією України та чинним законодавством, в якому провідне місце займають закони “Основи законодавства України про охорону здоров'я” та “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” [5]. Зазначені нормативні акти закріплюють політику в охороні здоров'я людини (громадянина) як пріоритетну, що обумовлена природним і непорушним правом людини на охорону здоров'я в цілому.

Законодавство України визначає: а) правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні; б) регулює суспільні відносини в галузі охорони здоров'я з метою забезпечення гармонійного розвитку людини; в) визначає механізми і засади охорони здоров'я тощо.

“Охорона здоров'я, — зазначається в Законі України “Основи Законодавства України про охорону здоров'я”, — один з пріоритетних напрямів державної діяльності. Держава формує політику охорони здоров'я в Україні та забезпечує її реалізацію” [6].

Більшість фахівців, медиків-практиків виділяють низку основних проблем, пов'язаних зі станом охорони здоров'я в Україні та практикою реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я. До таких проблем (у згрупованому плані) відносять: а) залежність охорони здоров'я від тих організаційних засад, які залишилися у спадок після колишнього СРСР; б) неповноцінний розвиток медичних

установ на місцях, на територіальному рівні порівняно з обласними центрами і м. Києвом; г) відсутність повноцінного кадрового та фінансового забезпечення медичних установ і галузі в цілому, особливо закладів різної підпорядкованості; д) брак збалансованості відносин між державним та комунальним секторами галузі.

Загалом йдеться про реальну потребу вдосконалення усієї системи охорони здоров'я за рахунок кращого впорядкування суб'єкт-об'єктних відносин, реорганізації бюджетних і комунальних медичних установ, розв'язання проблем становлення сімейної, платної і т. ін. медицини, підвищення рівня керованості нею.

Загалом механізм розробки і практичної реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я передбачає і функціонує на засадах тісної взаємодії Верховної Ради України, яка формує основи такої політики щодо охорони здоров'я, та органів державної виконавчої влади, які практично реалізують таку політику. Йдеться про Президента України, який несе особисту відповідальність за реалізацію політики в галузі охорони здоров'я, про Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства, які здійснюють політику в охороні здоров'я в межах своєї компетенції, та органи державної влади на місцях. Зрозуміло, що найбільше до практичної реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я належать органи та заклади охорони здоров'я. Такий порядок і механізм забезпечення дер-

жавної політики в галузі охорони здоров'я загалом мало в чому відрізняється від інших країн.

В Україні проблеми державної політики в галузі охорони здоров'я та її практичної реалізації є доволі глибоко і предметно вивченими та проаналізованими. Можна назвати праці Л. Є. Братанюка [2], В. О. Вороненка та В. Ф. Москаленка [10], Є. К. Пажутинського [8], С. Г. Стеценка, В. Ю. Стеценка та І. Я. Сенюти [11], Є. В. Фесенка [12] і багатьох інших авторів.

З-поміж зазначених праць найповнішими і великими за обсягом є підручник Л. Є. Братанюка "Основи права і законодавства в охороні здоров'я" [2] та підручник С. Г. Стеценка, В. Ю. Стеценка та І. Я. Сенюти "Медичне право України" [11]. Вигідно вирізняється також "Коментар медичного законодавства України" О. О. Лавриненко, О. Г. Рогової та С. А. Панасюк [7].

Оскільки останнім часом все більше уваги в питаннях реформування охорони здоров'я, зокрема в Україні, надається соціальній медицині та організації сімейної медицини, виокремимо кілька спеціальних праць із цієї теми. Це — "Соціальна медицина та організація охорони здоров'я" О. М. Голяченко [4] та підручник О. М. Гіріної "Сімейна медицина" [3].

Ще раз зазначимо, що право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування проголошене у ст. 49 Конституції України. Ця стаття водночас містить і конституційні гарантії його забезпечення, відповідно до яких держава:

- забезпечує охорону здоров'я через фінансування "відповідних соціально-економічних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм";
- "створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування";
- забезпечуватиме безоплатність надання медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я;
- гарантує, що існуюча мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я не скорочуватиметься;

- "сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності";
- "дбає про розвиток фізичної культури і спорту";
- "забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя".

Якщо брати до уваги таку класифікацію прав і свобод людини, як особисті права, політичні права, соціально-економічні права і культурні права, то право на охорону здоров'я маємо відносити передусім до особистих та соціально-економічних прав [9, 49].

Право громадянина на охорону здоров'я, за визначенням Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", передбачає:

- життєвий рівень, у тому числі їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне обслуговування і забезпечення, який є необхідним для підтримання здоров'я людини;
- безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище;
- санітарно-епідемічне благополуччя території і населеного пункту, де він проживає;
- безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку;
- кваліфіковану медико-санітарну допомогу, включаючи вільний вибір лікаря і закладу охорони здоров'я;
- достовірну та своєчасну інформацію про стан свого здоров'я і здоров'я населення, включаючи існуючі і можливі фактори ризику та їх міру;
- участь в обговоренні проектів законодавчих актів і внесення пропозицій щодо формування державної політики в галузі охорони здоров'я;
- участь в управлінні охороною здоров'я та проведенні громадської експертизи з цих питань у порядку, передбаченому законодавством;
- можливість об'єднання в громадській організації з метою сприяння охороні здоров'я;
- правовий захист від будь-яких незаконних форм дискримінації, пов'язаних із станом здоров'я;
- відшкодування заподіяної здоров'ю шкоди;

- оскарження неправомірних рішень і дій працівників, закладів та органів охорони здоров'я;

- можливість проведення незалежної медичної експертизи в разі незгоди громадянина з висновками державної медичної експертизи, застосування до нього заходів примусового лікування та в інших випадках, коли діями працівників охорони здоров'я можуть бути ущемлені загальновизнані права людини і громадянина [6].

Реалізація державної політики в галузі охорони здоров'я має основну висхідну — це управління сферою охорони здоров'я, яке у свою чергу, — акцентує увагу С. О. Ютовець [13], — поєднує три основних функції: соціальну, організаційну та економічну. Зрозуміло, що за усієї взаємодії і взаємозалежності, організаційна функція в контексті цього наукового матеріалу є домінуючою. Акцентуємо при цьому увагу на тому, що в управлінні охороною здоров'я є домінуючі структури. В Україні це Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я України, місцеві державні адміністрації. Функціонально їх статус і повноваження є такими:

- Кабінет Міністрів України забезпечує проведення державної політики у сфері охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя населення, доступність для громадян послуг медичних, фізкультурно-оздоровчих закладів, забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку охорони здоров'я; спрямовує і координує розробку міністерств, інших органів виконавчої влади [1, 432];

- Міністерство охорони здоров'я України, у свою чергу, є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я. У Положенні про Міністерство охорони здоров'я України зазначено: "Основними завданнями МОЗ України є: формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я; формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських за-

собів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням" [14];

- Рада міністрів АРК і місцеві державні адміністрації реалізують державну політику в галузі охорони здоров'я в межах власних, визначених для них конституційно повноважень.

Звичайно, до реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я мають пряме відношення і ті органи, які мають у своєму віданні медичні установи. Скажімо, Міноборони, МВС України, СБУ, Мінтранс України і т. ін.

Концептуально стосовно державної політики і практики реалізації політики у сфері медицини, охорони здоров'я на перший план виходить проблема розробки більш дієвого організаційно-економічного механізму державного управління формуванням єдиного простору медичного обслуговування громадян як засобу оптимального збалансування державного регулювання та формування ринкових відносин у сфері охорони здоров'я (унормування та контроль діяльності, програмно-цільове управління, державне замовлення і т. ін.).

Розв'язати ці проблеми неможливо без удосконалення існуючої нормативно-правової бази у сфері охорони здоров'я, перегляду й уточнення вимог та стандартів на медичну допомогу і медичні послуги тощо. Зрозуміло, що на науковому та й практичному рівнях виникають також потреби уточнення суті та змісту таких висхідних понять, як "медична допомога", "медична послуга", "медичне обслуговування", "доступність медичного обслуговування", "медичний пацієнт", "мережа закладів охорони здоров'я" та багатьох інших, без чого реформувати охорону здоров'я в Україні в цілому неможливо.

Окремо має розглядатися місце і роль місцевого самоврядування в охороні здоров'я громадян. Так, відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" до відання місцевих органів влади належать медичні установи, діяльність яких і координується органами місцевого самоврядування.

Такими є основні засади практичної реалізації державної політики охорони здоров'я в Україні у сучасних умовах.

Література

1. Адміністративне право: Підручник / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богуцький та ін.; За заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. — Х.: Право, 2010. — 624 с.
2. Братанюк Л. Є. Основи права і законодавства в охороні здоров'я: Підручник. — 2-ге вид., випр. — К.: Медицина, 2011. — 544 с.
3. Гіріна О. М. Сімейна медицина: Підручник: У 3-х кн. — Кн. 1. Організаційні основи сімейної медицини / О. М. Гіріна, П. В. Грішило, Т. Г. Лемзякова та ін.; За ред. чл.-кор. АМН України проф. В. Ф. Москаленка, проф. О. М. Гіріної. — К.: Медицина, 2007. — 392 с.
4. Голяченко О. М. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я. — К.: ВСВ "Медицина", 2011. — 208 с.
5. Закони України "Основи законодавства України про охорону здоров'я", "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення": чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 15 червня 2008. — К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008. — 84 с.
6. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" / ВВР України. — 1993. — № 4. — Ст. 19.
7. Лавриненко О. О., Рогова О. Г., Панасюк С. А. Коментар медичного законодавства України, станом на 01.03.2011. — К.: "Вид. дім "Персонал", 2011. — 360 с.
8. Охорона здоров'я в Україні. Нормативна база: 2-ге вид. — К.: КНТ, 2006. — 480 с.
9. Правознавство. Навч. посіб. — К.: Вид. дім "Слово", 2003. — 288 с.
10. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / Під заг. ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. — 680 с.
11. Стеценко С. Г., Стеценко В. Ю., Сенюта І. Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. С. Г. Стеценка. — К.: Всеукр. асоціація видавців "Правова єдність", 2008. — 507 с.
12. Фесенко Є. В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: Монографія. — К.: Атіка, 2004. — 280 с.
13. Ютовець С. О. Формування оптимального механізму управління охороною здоров'я в Україні / Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра філос. в галузі менеджменту та екон. охорони здоров'я. — К., 2008. — 15 с.
14. Положення про Міністерство охорони здоров'я України. — [Електронний ресурс] / Указ Президента України "Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України". — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/467/2011>

Концептуально стосовно державної політики і практики реалізації політики у сфері медицини, охорони здоров'я на перший план виходить проблема розробки більш дієвого організаційно-економічного механізму державного управління шляхом формування єдиного простору медичного обслуговування громадян як засобу оптимального збалансування державного регулювання та формування ринкових відносин у сфері охорони здоров'я.

Концептуально относительно государственной политики и практики реализации политики в сфере медицины, здравоохранения на первый план выходит проблема разработки более действенного организационно-экономического механизма государственного управления формированием единого пространства медицинского обслуживания граждан как средства оптимального сбалансирования государственного регулирования и формирования рыночных отношений в сфере здравоохранения.

Conceptually regarding policy and practice of policy implementation in the field of medicine, health to the forefront the problem of developing a more effective organizational and economic mechanism of the formation of a single government health care public space as a means of balancing the optimal state regulation and the market development in the field of health.

Надійшла 4 вересня 2012 р.